

B. 209.

16
17

RECOLENDAM
MELCH. CASP. WINCKLERI

PRÆNOBILISSIMI VIRI
MEMORIAM

A. D. XIII. IULII MDCCCII.

HOR. VIII. ANTEMER.

INDIXIT

AC

AD ORATIONEM BENEVOLE AUDIENDAM

OBSERVANTISSIME INUITAUIT

M. Aug. Frid. Wilh. Rudolph.
Gymm. Zitt, Director.

Part. XII,

de iuv. ad v. ac. mat.

sen

de finibus doctrinae scholasticae regundis.

ZITTAUÆ TYPIS FRANCKIANIS.

Hactenus de mentis ipsius conformatione dictum est, ut apparet, quid appetere, cui rei studere et quomodo affectus esse debeat, qui ad academica studia vere maturus iudicari possit. Nunc veniendum est ad *has res*, quarum *scientiam et facultatem* in academias adferre studiosi debent. Quemadmodum igitur in omni ista disputatione quaereretur, quid consecuti esse debeant adolescentes, ut *velint recte versari in studiis et ad laudabilia aspirare*; sic deinceps disputandum est, quid debeant *scire et posse*, ut id, quod recte cupiunt, recte et facile *assequantur*; quumque ad *studium* discendi et scientiae copiosae, explicatae et verae *amorem* omnia ista referrentur: nunc de rebus dicendum est, quibus illud studium non modo in scholis excitetur, sed etiam in academiis ac in omni vita reliqua audiuetur et alatur.

Sed haec disputaturum et opinionum diversitas, et enunciationum ambiguitas et diversa magnorum virorum auctoritas vrgent et in contrarias sententias distrahunt. Qua formula enim scholasticae et academicae institutionis fines regundi sint, tam parum adhuc inter eruditos constat, ut non modo in pluribus scriptoribus inter se collatis, sed in eodem quoque scriptore haud mediocri inconstantia deprehendatur.

Sunt, qui de tali norma ne cogitasse quidem videantur; qui, quidquid opinantibus visum sit, scholarum magistris partim leniter suadeant, partim graviter praecipiant et, quod talia non doceantur, in scholarum vitis numerent. De his non est, cur multa dicam. Vaga enim et incerta *utilitatis* cogitatione moveri videntur, ab hoc genere disputationis prorsus sciungenda.

Alii normam putant *utilitatem ad vitam*, quae in scientia quidem aestimanda non vniice, tum tamen maxime spectanda sit, quum de loco cuiusque scientiae in scholis concedendo quaeratur; nec de eo loquuntur vsu, qui

qui ex ipso discendi studio nascatur, ac in mentis cultura cernatur; sed de eo, quem *rei* scientia hominum vita afferat. Quam sententiam, quam ipsa sibi audientiam faciat, alii vel sine demonstratione admittent, alii e sine discendibus proposito, alii e rerum discendarum multitudine, alii fortasse aliunde confirmabunt. Quamquam autem utilitati ad vitam maxime consulendum est: ad constituendam tamen doctrinam scholasticam non videtur adhibenda. Verendum est enim, ne ratio utilitatis, quæ multos in vita ad turpia trahit, nos in hac disputatione certe ad inepta ducat. Utilitatis rationem enim recte habere solent, qui suadent, et dissuadent, ac mentes hominum impellere et retrahere conantur; sed qui recte iudicare vult, non debet moveri utilitatis illecebris, ut veritati et honestati eam anteponat, rectamque rationem et ordinem captatione utilium peruertat. Itaque, si quam scientiam intelleximus esse utilem aut cæteris utiliore; commendemus eam hominibus et necessitatis et utilitatis expositione; aut, si quam rem in scholis tractandam esse idoneis argumentis intelleximus, ut homines tractari eam patientur, utilitatis demonstratione efficiamus: sed propter hanc utilitatem *solum* in scholas nil admittamus. In scholis enim non possunt doceri omnia, quæ sunt utilia ad vitam, sed multa eorum et institutioni subsequenti, et usui vitæ et suo cuiusque studio non modo possunt relinqui et commendari, verum etiam debent. Id in scholis agendum est maxime, ut, quam quisque scientiam sibi intellexit utilem, eam et velit addiscere, et possit. Quod si autem scholastica studia utilitate metimur: consentaneum est, ut utilissima quæque præ cæteris tractemus; quæ res omnem docendi ordinem peruerteret; idque eo magis, quod formula ipsa vaga est, ac ad interpretationem illiberalem ducit. Utilia enim iudicari non possunt, nisi cognito fine, ad quem consequendum ea faciant. Iam vero vita ipsa hac in re finis esse non potest, sed id, quod agimus in vita et appetimus; quod, quam sit multiplex ac varium, omnes sciunt. Verum tamen vitam tanquam finem discendi cogitantes ad cogitationem victus et cultus et opum ultro feruntur,

ac in harum rerum necessariorum cogitatione et appetitione facile acquiescunt. Quodsi igitur ea tantum in scholis tractanda sunt, quibus aut sibi aut aliis quisque merere possit: non modo illiberalis est ea ratio, ac prætoriorum quorundam seculorum obscuritati, quam nostræ ætatis luci accommodatior; sed etiam ordinem et instituta ciuitatum peruertit; nam, qui arte quadam victum mereri cupiunt, artem hanc suam meritoriam discere solent, posteaquam scholas reliquerunt. Sin ad vitam ea quoque vtilia censemus, quæ ad humanitatem, elegantiam, iudicandi facultatem et alia huiusmodi pertinent: omnis rerum ad vitam vtilium copia non poterit amplius scholastici temporis angustia comprehendere. Nil est enim tam remotum et abditum, quin ad vitam transferri ac in vita adhiberi possit ab eo, qui didicerit ac velit. Ex vtilitate igitur, siue omnino spectata, siue ad vitam relata, nec quid agendum sit in scholis, nec quid sit omittendum certo quodam indicio intelligitur. Nam non omnia ad vitam vtilia in scholas admitti possunt; et admittenda sunt alia, quæ multis inutilia videntur.

Sunt, qui studia *doctis omnibus communia* in scholis colenda censent; quæ sententia, si infinite dicatur, haud dubie vera ac scholarum rationibus accommodata est. Quam enim singula doctorum genera in scholis haud segregantur: consentaneum est, ea tractare, quæ vniuersis profunt, vt, communi doctrina in scholis accepta, ad sui generis doctores in academia quisque discedat. Hæc tamen concinniora sunt, quam veriora. Etenim si cuncti adsunt: cunctis prodesse, ac omnes apte præparare debemus; hoc sequitur necessario; illud ita demum, si omnes discipulos, ad omnia, quæ docentur, cogimus; nec scholas ita instituimus, vt a lectionibus parum cuique aptis vacatio concedi iis possit, qui tempus et studia in alia re vtilius sint collocaturi. Sed utunque hæc res iudicetur, formula ista ad finem nunc nobis propositum minime apta est. Neque enim, quid *potissimum* in scholis tractandum sit, quærimus, sed quid omnino tractandum. Quodsi
igitur

igitur non studia communia, sed omnia studia communia scholis vindicamus: incerta et inepta sunt omnia, ac omnis scholarum et academiarum ratio confunditur. Ea lege enim omnia fere, quæ philosophiæ Professores in academiis docent, ex academiis in scholas transferri deberent; quod, quam sit ineptum, statim apparet, siue ætatem discendum, siue numerum docentium, siue opes ad docenda ista necessarias, seu denique methodum cuique rei aptissimam intueamur; nec innotuit mihi quisquam, qui talia commendaret. Communia enim studia scholis præcipientes eadem quoque academiis relinquunt, quo admissio communitas studiorum non poterit scholas ab academiis secernere; sed alia formula opus nobis est, qua aut delectum communium studiorum, aut varia eorum spatia regamus. Sin communione studiorum hac in causa ita utamur, ut omnia in scholis tractanda e numero communium esse oportere dicamus: (qua in sententia me quoque fuisse non dissimulo) aut inconstantia peccare, aut noxæ esse haud paucis debemus. Quum enim, nostra præsertim ætate, effici non possit, ut ebraica lingua cuius peritia Theologi carere non possunt, ad Jureconsultorum aut Medicorum studia videatur pertinere: necesse profecto est, ut aut in formulam nostram peccemus, aut cum ebræa lingua etiam theologiæ studiosos deferamus, quorum illud a constantia remotum, hoc cum damno coniunctum est: id quod postea rectius, quam hoc loco, disseritur.

Verissimam equidem puto eorum sententiam, qui veterum Græcorum et Romanorum literaturæ in scholis ita primatum tribuant, ut eam, etsi non vnice, præcipue tamen in iis tractandam præcipiant. Quamvis autem hoc præceptum quam maxime probem; certum tamen discrimen scholarum et academiarum in eo haud video. Etenim, si eam rem primariam vocamus, quæ præ cæteris, et magis quam cæteræ, tractanda est: terminus plane nullus ponitur, nec apparet, quot et quæ doctrinae præter istam literaturam in scholas recipiendæ sint; ac isti quidem legi ii quoque obtempe-

rarunt, si qui, ingenti rerum copia in scholas congesta, in angustum quen-
 dam locum veterem literaturam coëgerint, dummodo hæc angustia non tan-
 ta sit, quanta est locorum reliquis rebus singulis concessorum; qui enim,
 quum reliquis doctrinis binas horas dicaret, veteri literaturæ ternas aut quater-
 nas dedit, ex ista quidem lege non poterit recte accusari. Sin primarium
 id vocamus, ad quod referenda sunt reliqua omnia, propter quod cæ-
 tera tractanda sunt: ista lege perlata aut eïici e scholis multa de-
 bent, quæ sunt consensu omnium, ac ipsa ratione et necessitate vr-
 gente, recepta, aut alia sunt recipienda, quæ nemo recipienda putabit.
 Mathesis enim et linguæ recentiores cum veteri literatura vinculo copulantur
 tam laxo, vt, ad tuendam constantiam, aut has expellere, aut multa alia etiam
 propiora recipere debeamus; quorum neutrum fieri potest, nisi sublato
 eo, quod scholæ semper susceperunt et pollicitæ sunt, vt omne genus litera-
 torum apte ad academica studia præparent. Deinde qui ab hoc principio pro-
 ficiscuntur, non modo vrbanitatem et humanitatem eorum, qui, quum literas
 veteres rationibus impugnare aut nolint aut nequeant, defensores earum
 pedantorum nomine, aliisque huiusmodi ornamentis maculare non dubitant,
 perferre, sed vereri quoque debent, ne scholæ suæ mox omnino deserantur.
 Ingeniosi homines enim et salutis ciuitatum appetentissimi id viderunt, quod
 post renatas literas fortasse nemo, homines munera in ciuitatibus capessen-
 tes a doctis hominibus in ipsa institutione esse segregandos. Itaque, si
 quando istæ scholæ iuris peritorum et religionis doctorum fuerint constitu-
 tæ, in quibus nil magis cauetur, quam ne discat quisquam, quæ non
 quotidie habeat in vsu: verendum est, ne doctorum scholæ ad explorandi
 et iudicandi facultatem maxime tendentes deserantur, ac eo se homines
 studiosi vel sponte sua conuertant, vbi, quam primum fieri id potest, ad agen-
 dum adducuntur; nec in tali re publica iudicandi facultatem et subtilitatem
 admodum desiderabunt. Posteaquam enim, perceptis agendi regulis, ad
 guber-

gubernacula ciuitatum admoti fuerint, quum imperio polleant, facile poterunt garrulos homines, aut de regula ipsa aut de vsu regulæ dubitare et disputare ausos, seuera disciplina, ac vinculis et carcere coercere. Quocirca, veteri literaturæ in Gymnasiis atque Lyceis plurimum esse tribuendum, non sumendum est, tanquam principium, vnde harum scholarum institutio ducatur; sed ex alio quodam principio certiori ducendum est.

Alius vir doctus, quum firmiter id teneret, quod sane tenendum est, alumnos esse in scholis ad academica studia præparandos, ita disputauit, vt mentis ad attentionem, intelligendi vim et memoriæ præstantiam excitatio et confirmatio primarius videatur scholarum finis esse, in quibus quæque res et scientia ita et eligenda et tractanda sit, vt ad istam mentis culturam quæque plurimum conferat. Quam sententiam subtilem et veram minime improbo; quin ad constituenda ea, quæ sint in scholis tractanda, adhiberi possit, ipsius auctoris confessione permotus, dubito. Quum enim scholis fines etiam relinqueret ab instituto suo alienos, idque identidem inculcaret; quumque in ipsa præparatione ad academiam, quam vnice secutus est, non tam academica studia omnino, quam intelligendam et percipiendam Professorum institutionem, quæ pars est istorum studiorum, spectaret; omnemque disputationem ad methodum potius, quam ad res tractandas conuerteret: inepte quidem disputarem, si eius decreta impugnarem; sed eadem inepte sequerer, si ad rem alienam ea transferrem. Id enim, quod nunc agimus quam maxime, in iis ambiguum et incertum manet, vt, quæ sit ista scientia in academias afferenda, et ad mentis culturam in scholis adhibenda e certo quodam decreto cognoscatur. Vna formula, et ea quidem certa et definita quaerenda est, quæ iudicium non ad sensum quandam ambiguis vocabulis remittat, sed certo et constanti iudicio facem præferat.

Cuius formulæ præstantiam, quum ne eæ quidem attingant, quarum quamque per se veram esse cognouimus: non est cur eas multis verbis disputem, quæ ne veritate quidem commendantur, et auctoribus suis, quum aliud agerent, ad contextum orationis quam ad generalem præceptionem aptiores exciderunt.

Vt autem certa via ad eiusmodi normam perueniamus, docti hominis vim ac professionem animo concipere, eaque rite comprehensa, quid ad instruendum doctum pertineat, investigare debemus; qua in causa non quid *discendum* sit cuique eruditorum, aut singulis eorum generibus, spectandum est; sed quid omnes et singuli

do:en-

Docendi sunt. Quæ enim ingenium vel mediocre per se ac sine doctore facile assequitur, etsi sint scitu maxime necessaria: tamen non est, cur necessario doceantur. Tali quaestione autem colligitur omnis doctorum hominum institutio, in scholis partim, partim in academiis absolvenda, quam copiam deinde in scholas ac academias ita distribuere debemus, ut cuique generi id tribuamus, quod *aptissime* in eo tractabitur. Quam vim habeat illud *aptissime* e discentium rationibus, iudicandum est. Hinc apparet, quæ sit in utroque genere necessaria methodus et disciplina. Vniuersitates literarum enim acroamaticam methodum et disciplinam liberiolem recte et necessario sibi vindicant; scholæ vero methodum Socraticam et disciplinam diligentiolem. Consentaneum est igitur, in scholis ad ista studia præparantibus ea docenda esse, quæ *adolescens arbitrio suo relictus tenere debet, ut, perpetua præceptorum oratione recte usus, veram ac utilem eruditionem consequatur.* Cuius generis, quum duo sint, nempe ea, quæ ad percipiendam academici doctoris institutionem requiruntur; deinde ea, quæ ex acroamatica methodo vel optima nemo facile percipit recte, nisi mentem iis tractandis aduetam ac probabilem in iis facultatem attulerit: quæ utroque argumento commendantur, primaria sunt scholarum materia; quæ altero solo, secundaria.

Dixi de scholis et Gymnasiis, quatenus sunt doctorum institutioni destinata. Discipuli enim reliqui, academias haud adituri, partim plura postulant, partim pauciora; ut, etsi eodem gymnasio, eadem tamen præceptionis summa comprehendî non possint. Quos igitur vsus in multis coniungi, eodemque in loco simul doceri patitur, eos ratio et ars cogitando sciungere debet, ut quid cuique generi conducatur et tribuendum sit, seorsum quaeratur; quam sciuntionem, qui e libris in vitam transferunt, nec subtilitati, quam libri postulant, nec utilitati et commodis, quæ in vita petuntur et peti debent, satis faciunt. Qua de re alio loco dicendum est, et dictum est quoque ab aliis.

Memoriam autem *WINCKLERIANAM* ita recolam, ut quantum *interfit rei publicae doctos publice priuatimque adiuuari*, oratione demonstrem. Cui, ut *rei publicae et sacrorum Antisites perillustres, Generosissimi, Magnifici, Amplissimi & plurimum Venerandi, ac reliqui eruditionis partim doctores, partim fautores interesse velint, ea qua par est obseruantia rogauit.*

P. P. Zittauiz Dom. IV, post F. Trin, MDCCCII.

cf 4264.8^r

ULB Halle

3

002 160 943

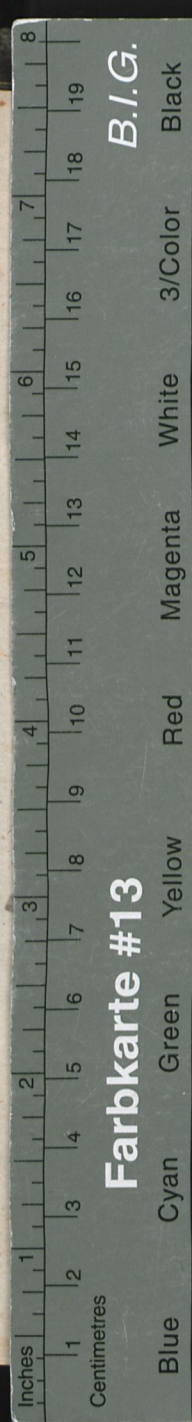

sb

v. 18

n. C.

16
17

LENDAM

SP. WINCKLERI

BILISSIMI VIRI

ORIAM

IULII MDCCCII.

VIII. ANTEMER

NDIXIT

AC

BENEVOLE AUDIENDAM

NTISSIME INUITAUIT

id. Wilh. Rudolph.

Zitt, Director.

Part. XII.

ad v. ac. mat.

feu

nae scholasticae regundis.

TYPIS FRANCKIANIS.

